

Husiev O.V. (2013). Project team life cycle modeling. *Upravlinnia proektamy, systemnyi analiz i lohistyka. Tekhnichna seriia*. Vyp. 11. S. 12-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2013_11_4 (22.07.2019) (in Ukrainian)

3. Kartushina, E.N. (2013). Team building as a need for a modern personnel management process. *Sotsialno-ekonomicheskie yavleniya i protsessyi*. 5 (051). S. 99-102. (in Russian)

4. Nichkalo, N.G. (2012). Human capital theories and pedagogy of work. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia: пол.-укр., укр.-пол. щорічник*. Ченстохова; Kyiv. Vyp. XIV. S. 25–36. (in Ukrainian)

5. Role distribution in the team. URL: https://stud.com.ua/60471/psihologiy_a/roloviy_rozpodil_komandi (25.08.2019) (in Ukrainian)

6. Sotnikova, T. (2013). Creating a project team URL: <https://www.pro-personal.ru/article/613276-sozdanie-komandy-proekta> (23.07.2019) (in Russian)

7. Project team development stages. URL: <https://studfiles.net/preview/5483468/page:5/> (28.07.2019) (in Ukrainian)

8. Heldman, K. (2016). *Professional project management*. Binom: Laboratoriya znaniy. 760 s. (in Russian)

9. Shkunova, A.A., Bulganina, S.V., Yashkova, N.V. (2016). Team building as a modern method of human resource management in the social sphere. *Internet-zhurnal «Naukovedenie»*. 8(3). URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/67EVN316.pdf> (20.07.2019) (in Russian)

УДК 378.37

Ващенко Любов Іванівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0208-7675>

E-mail: banit22@ukr.net

ДИСИМІНАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ МОЛОДІ ТА ДОРΟΣЛИХ

Анотація. Автором обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми. З'ясовано, що впровадження в систему освіти інформаційно-комунікаційних технологій призводить до необхідності принципового перегляду підходів до організації навчання. У цьому контексті безперечно важливим видається вивчення можливостей дистанційної форми навчання. Діючі центри дистанційного навчання можна умовно розділити на три групи за ступенем «занурення» в Інтернет. Першу, найчисленнішу групу, представляють навчальні заклади, що поєднують різні традиційні форми очного й дистанційного навчання з

нововведеннями в дусі часу. До другої групи належать заклади, установи, організації, для яких Інтернет служить лише внутрішнім комунікаційним середовищем, яке називається Інтранет і є, зазвичай, приватною корпоративною мережею. До третьої групи відносяться навчальні центри, вся робота яких будується виключно на Інтернет-технологіях. На прикладах провайдерів освітніх послуг, які пропонують дистанційні платформи онлайн-навчання для різних категорій населення України детально проаналізовано змістовий контент онлайн-програм та онлайн-курсів.

Охарактеризовано переваги онлайн-навчання: відсутність часових і територіальних обмежень; використання декількох засобів зв'язку одночасно; можливість вчасно зв'язатися з викладачем і задати питання, отримати консультацію; постійний моніторинг навчальної діяльності слухачів викладачем тощо.

Ключові слова: неформальна освіта, дистанційна освіта, дистанційна платформа, онлайн-програма, онлайн-курс, провайдери освітніх послуг.

Vashchenko Lubov – Postgraduate Student of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0208-7675>
E-mail: banit22@ukr.net

DISSIMINATION OF DISTANCE LEARNING FORMS IN THE NON-FORMAL EDUCATION OF YOUTH AND ADULTS

Abstract. *The author substantiates the relevance of the researched problem. The author has found out that introduction of information and communication technologies into the education system leads to the necessity of a fundamental revision of approaches to the training organization. In this context, it is indispensable to study the possibilities of distance learning. The existing distance learning centers can be divided into three groups according to the degree of immersion in the Internet. The first, largest group is represented by educational institutions that combine different traditional forms of full-time and distance learning with innovations in the spirit of time. The second group includes institutions and organizations for which the Internet serves only as an internal communication medium, called the Intranet, which is usually a private corporate network. The third group includes training centers, the work of which is based solely on the Internet technologies. There have been analyzed the content of online programs and online courses on the examples of educational service providers offering distance-based online learning platforms for different*

categories of Ukrainian population.

The conducted analysis revealed the following advantages of online learning such as: absence of time and territorial restrictions; using several means of communication simultaneously; an opportunity to contact the teacher on time and ask questions, get advice; continuous monitoring of the learning activities of the trainees by the teacher since the automated system provides a very detailed and almost constant analysis of the distance acquired knowledge.

Key words: *non-formal education, distance education, distance learning platform, online program, online course, educational service providers.*

Постановка проблеми. Широке впровадження в систему освіти інформаційно-комунікаційних технологій призводить до необхідності принципового перегляду самого підходу до організації навчання. Вільний доступ до інформації всіх учасників навчального процесу, можливість висловлювати свої думки, свою позицію в рамках національного або міжнародного форуму, а також різні форми навчання з використанням ресурсів і технологій глобальної мережі Інтернет усувають звичні для традиційної системи вітчизняної освіти бар'єри між викладачами та учнями. Це є однією з причин дисимінації дистанційної форми навчання як у формальній так і в неформальній вітчизняній освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що дистанційна форма навчання (як й освітня система) передбачає мету, зміст, методи, педагогічні технології, організаційні форми і засоби навчання. Педагогічне й інформаційне забезпечення дистанційного навчання у формальній освіті ґрунтовно досліджували Н. Думанський, В. Кухаренко, В. Глазунова, О. Самойленко, Н. Сиротенко, Н. Морзе, В. Олійник та ін. Теоретико-методологічні проблеми формування та моделювання навчальних середовищ засобами технологій дистанційного навчання вивчали В. Биков, Ю. Богачков, Л. Ляхоцька, О. Пінчук, О. Рибалко та ін. Науково-теоретичні та практичні аспекти неформальної освіти дорослих висвітлені в працях О. Аніщенко [1], Л. Лук'янової, Н. Ничкало [5]. В той же час, питання змістового наповнення дистанційних програм і курсів для неформальної освіти не були предметом окремих детальних досліджень і потребують глибшого висвітлення з огляду на динамічний розвиток цієї відносно нової форми навчання дорослих.

Мета статті полягає у виявленні в Інтернет-просторі пропозицій сучасних провайдерів освітніх послуг щодо онлайн-програм та курсів для неформальної освіти різних категорій населення та аналізі їхнього змістового контенту.

Виклад основного матеріалу. Базові законодавчі акти в галузі освіти в Україні, в т. ч. Закон України «Про освіту», «Національна доктрина

розвитку освіти», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», наголошують на необхідності реформування навчального процесу й оновленні змісту навчання. Зокрема, актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та далі утвердження її національного характеру, постійне оновлення змісту освіти й організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень [7]. Ці завдання охоплюють, серед іншого, неформальну освіту та оновлення форм і методів навчання дорослих. У цьому контексті безперечно важливим видається вивчення можливостей дистанційної форми навчання. Як зазначається в Законі України «Про освіту», дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [4]. Згідно з Положенням про дистанційне навчання можливе запровадження його або як окремої форми навчання, або використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання у різних формах [6]. У цьому контексті більшість діючих центрів навчання можна умовно розділити на три групи за ступенем «занурення» в Інтернет.

Першу, найбільш численну групу, представляють навчальні заклади, що поєднують різні традиційні форми очного й дистанційного навчання з нововведеннями в дусі часу. Наприклад, деякі заклади вищої освіти частину своїх програмних курсів переводять у віртуальну форму, а центри дистанційного навчання, використовуючи Інтернет-технології, у той же час не відмовляються від практики проведення очних екзаменаційних сесій. Варіантів тут може бути багато, але в кожному випадку комп'ютеризована лише частина навчального процесу.

До другої групи належать заклади, установи, організації, для яких Інтернет служить лише внутрішнім комунікаційним середовищем, яке називається Інтранет і є, зазвичай, приватною корпоративною мережею. Нині простежується тенденція використання Інтранет-технологій та інструментів для задоволення всезростаючих потреб спілкування та обміну інформацією: зв'язок з колегами через електронну пошту й проведення конференцій, збір, зберігання та поновлення найновішої інформації з мінімальними затратами на управління та високим ступенем безпеки. На своїх сайтах корпорації розміщують також інформацію про навчальні програми (плани), семінари, бібліотечні каталоги тощо.

До третьої групи можна віднести навчальні центри, вся робота

яких будується виключно на Інтернет-технологіях. Вибір навчального курсу, його оплата, заняття зі слухачами, передача контрольних завдань та їх перевірка, а також задача проміжних і фінальних іспитів здійснюються через мережу Інтернет. Подібних навчальних центрів, іноді іменованих «віртуальними університетами», не так багато через високі вимоги до апаратно-програмного оснащення й рівня підготовки персоналу, а також необхідності значних початкових фінансових вкладень [3].

З огляду на те, що в межах статті видається неможливим проаналізувати всі групи, детальніше зупинимося на останній. Навчання (освіту), що здійснюється з використанням ресурсів та технологій глобальної мережі Інтернет називають Інтернет-навчанням (Інтернет-освітою) чи онлайн-навчанням (онлайн-освітою). У цьому випадку «освіта» розуміється як процес і є синонімом до поняття «навчання». У той же час «онлайн-освіта», яка чітко регламентує техніко-технологічну специфіку навчання – використання мережі Інтернет, є видовим поняттям стосовно «дистанційної освіти», оскільки дистанційно можна навчатися не тільки через Інтернет, але і за допомогою локальних мереж, відеозв'язку тощо.

У рамках нашого дослідження нас цікавить, передусім, можливість використання онлайн-навчання в неформальній освіті дорослих. Тим паче, саме ця форма (третя) найбільш орієнтована на неформальну освіту різних категорій дорослого населення. Важливою перевагою онлайн-навчання є відсутність вікових, територіальних, освітніх, професійних обмежень; а також обмежень за станом здоров'я. Слухачами можуть бути не тільки студенти або школярі, а й представники різних компаній, які організовують корпоративне навчання для своїх співробітників. Вони можуть пройти необхідні їм тренінги, відповідну професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації, не залишаючи робочих місць, що істотно знижує рівень витрат на навчання. Отримати або поповнити свою освіту можуть також молоді мами, які перебувають у декретній відпустці по догляду за дитиною, інші люди, змушені через сімейні обставини більшу частину дня знаходитися дома, але в майбутньому планують вийти на роботу. Онлайн-освіта відкриває широкі можливості для навчання людей третього віку.

Як зазначає Е. Сардалова, українська онлайн-освіта почала розвиватися у 2014 р., коли майже одночасно запустилися три онлайн-платформи: ВУМ Online, EdEra і Prometheus [8]. Для порівняння наведемо короткі дані про кожен із зазначених майданчиків.

1. Відкритий Університет Майдану (ВУМ) починався як всеукраїнський рух громадянської освіти, який виник під час «Революції Гідності» на Майдані у 2013-2014 рр. Нині це громадська організація (Київ), яка нараховує 24 регіональних осередки. Організація створює й розвиває

формати неформальної освіти, самоосвіти, доступної кожному громадянину України. ВУМ є майданчиком для висловлення думок про майбутнє України, формування проактивного громадянського суспільства та розвитку громадянських компетенцій. Ідея навчати на Майдані була втілена кількома ініціативними групами працівників, серед яких випускники й викладачі київських бізнес-шкіл та громадські активісти. Все почалося з лекцій під відкритим небом, встановленням сцени біля Лядських воріт на Майдані Незалежності у Києві. Так, у грудні 2013 р. на сцені Відкритого Університету Майдану було проведено 295 публічних лекцій, які збирали аудиторії від 30 до 700 слухачів, а учасниками навчання стали близько 50000 киян і гостей міста. За словами співзасновника громадської організації «Відкритий університет Майдану» (ВУМ) і керівника проекту О. Стасіва, майданчик в Інтернеті був запущений, щоб розширити роботу організації на більшу аудиторію, оскільки давати «живі лекції» по всій Україні було складно [8].

Свою місію ВУМ вбачає у тому, щоб розвивати громадянське суспільство України через неформальну освіту, мережування громад, розвиток громадянських компетенцій та реалізацію проектів соціальної дії. Мережування – це створення умов для активістів у місцевих громадах для спілкування, об'єднання та співпраці через ідеї, ініціативи та проекти. Проекти соціальної дії передбачають активацію громад через соціальні дії задля зміни соціальної, культурної, економічної ситуації та сталого розвитку локальних і глобальних громад. Візія ВУМ – стати лідером у галузі громадянської освіти України – розвиненої та успішної країни з сильним громадянським суспільством та критичною масою активних громадян. Ключовими цінностями ВУМ є співпраця, рішення, орієнтовані на перспективу майбутнього, відкритість новому, результативність, гідне ставлення, нестандартне мислення, проактивність. Серед принципів діяльності ВУМ виділяє турботу про доступність знань, виховання громадян, а не членів тієї чи іншої політичної сили, відкритість до змін, повага різних точок зору, сповідування лідерства в дії, підтримка ідеї сталого розвитку [2].

2. EdEra (Educational Era) позиціонується як студія онлайн-освіти, значною мірою орієнтована на освітян. Тут можна знайти курс із управління школою або онлайн-доповнення до шкільної програми. Сам проект, як наголошує його керівник Ілля Філіпов, виріс із бажання поєднати різні підходи до вивчення однієї теми. Він згадує, що, навчаючись на першому курсі університету, почав додатково прослуховувати лекції з фізики, які публікував Масачусетський інститут технологій. Займаючись репетиторством (з фізики й математики), він відчув запит й загорівся ідеєю створити гарний продукт саме з фізики, щоб школярі зрозуміли, що вона

цікава й може виглядати красиво. Разом із однодумцями він вирішив зробити естетично та практично гарний продукт українською мовою. Звідси й мета проекту – зробити освіту в Україні якісною, доступною та наявною у глобальному освітньому контексті [8]. Нині EdEra пропонує онлайн-курси, інтерактивні підручники, освітні спецпроекти та моделі інтеграції сучасних освітніх рішень у традиційний навчальний процес. Ці продукти команда створює за власними методиками, базуючись на дослідженнях у сфері онлайн-освіти та когнітивістики. Кожен курс розробляється з унікальним підходом до інформації та студентів. Напрями діяльності EdEri охоплюють: шкільну освіту – пропозиції для школярів та вчителів; професійну освіту – пропозиції для професіоналів соціального сектору (юристів, журналістів, підприємців тощо); громадянську освіту – пропозиції для кожного громадянина країни; корпоративну освіту – пропозиції для бізнесу. *EdEra* не має платних послуг для слухачів, натомість або створює курси самостійно, за підтримки спонсорів, або розробляє освітні продукти на замовлення приватних компаній. Робота над курсом може відбуватися в різних містах, в тому числі за межами України [9].

3. Платформа масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, заснована у 2014 р., є одним з найбільших в Україні проектів безкоштовної освіти для всіх, хто бажає навчатися. Місія проекту – зробити найкращі курси від провідних викладачів, університетів та організацій світу доступними для всіх. Досягти цього команда проекту змогла завдяки базі OpenEdx. Це неприбуткова платформа з відкритим кодом, що була розроблена та впроваджена Массачусетським технологічним інститутом та Гарвардським університетом. OpenEdx дозволяє адаптувати зовнішній вигляд платформи, мову та налаштування під користувача, що робить цей інструмент найзручнішим та найпотужнішим у світі як з боку користувачького досвіду, так і для викладачів, які працюють над розробкою онлайн-курсів. OpenEdx складається з двох частин – власне рішення для користувача, завдяки якому він одержує доступ до найкращих світових курсів, та модуля для створення курсів у системі, в якому працюють розробники онлайн-курсів. У світі цією платформою послуговуються понад 200 освітніх організацій. OpenEdx весь час удосконалюється, аби покращити навчальний досвід користувачів – у системі можна розмістити відеолекції, конспекти, презентації, тестові завдання різних типів, долучити користувачів до обговорення на форумі. Відповідно й проект невпинно розвивається та зростає, збільшується кількість доступних курсів та впроваджуються новітні навчальні методи подання інформації [10].

Аналіз освітніх пропозицій цих платформ показав, що, хоча побудова й виклад їхніх програм мають багато спільного, змістовий контент дещо різниться. Так, наприклад, ВУМ має чіткий акцент на громадянській

освіті: тут можна навчитися поводитися з побутовими відходами чи розпоряджатися своїми фінансами. Курси розподілені на шість основних напрямів: особисту ефективність, комунікації, соціальне підприємництво, вплив на владу, формування громад і розуміння світового контексту. Серед найбільш відвідуваних дисциплін на платформі – критичне мислення, медіація та креативне мислення [8; 2].

О. Стасів згадує, що за п'ять років своєї роботи ВУМ отримав один грант – від Європейського фонду підтримки демократії. Однак у команді думають про модель монетизації. «Ми стали одним із провайдерів, до яких звертаються організації, зацікавлені в онлайн-освіті. І ми їм надаємо якісні послуги формування, створення, розвитку і розміщення дистанційних курсів. Наприклад, курс «Європейська ідея» з Володимиром Єрмоленком був створений за підтримки Фонду Конрада Аденауера. Але це не був грант, це був конкретний проект, який ми зробили під замовлення», – каже він [8]. Керівник платформи сподівається на розбудову корпоративної освіти в українському бізнесі, до якого зможуть долучитися онлайн-освітяни. За його словами, протягом 2019 р. ВУМ планує співпрацювати з бізнесом, який зацікавлений у розробці освітніх курсів для своїх працівників. О. Стасів наводить приклади, коли знання, отримані на цій платформі, слухачі застосовують на практиці, що сприяє змінам у реальному житті. З цими історіями можна ознайомитися у блозі ВУМ [2].

EdEra позиціонує себе як школа для вчителів та інших категорій молоді та дорослих. Згідно зі статистикою на платформі розміщено 24 курси, зареєстровано понад 280 000 слухачів. Крім онлайн-курсів для освітян, попитом користуються курси з економіки та перевірки інформації. Одним із найбільш популярних виявився курс української мови, який спершу розробляли для школярів. На нього зареєструвалося близько 30 тисяч користувачів, з яких лише 50 % – школярі. Крім онлайн-курсів, студія онлайн-освіти *EdEra* також має сторінку з інтерактивними підручниками, де, за словами співзасновника та керівника проекту І. Філіпова, протягом місяця буває близько 600-700 тисяч осіб [8; 9].

Статистика Prometheus показує понад 100 курсів і 700 тисяч слухачів. Користувачі Prometheus найчастіше слухають курси з англійської мови, основ програмування й медіаграмотності. Ця платформа також не залишилася осторонь тенденції навчати освітян. За словами співзасновниці й координатора проекту В. Примаченко, вчителі на сайті можуть пройти курс із критичного мислення, медійної грамотності, наразі в розробці курс булінгу (протидії шкільному цькуванню). Досвід використання онлайн-курсу CS50 у своїх навчальних програмах вже має низка українських ЗВО – зокрема, Львівська політехніка, Український католицький університет, Київський політехнічний інститут [8; 10].

Відгуки щодо курсів зазначених вище онлайн-платформ дозволяють їх вдосконалювати, а статистику їхнього проходження і завершення збирають завдяки формам зворотного зв'язку. За відкритою статистикою проекту ВУМ, на 55-ти курсах навчається нині 37 097 слухачів. За даними О. Стасіва, 85 % слухачів обирають один-два курси. Загалом слухачі отримали 12 768 сертифікатів про завершення курсів. Із цієї чисельності сертифікатів близько 10-9 тисяч – це унікальні студенти, які повністю завершили курс. Це досить високий показник, тому згідно з загальною статистикою, якщо говорити про світовий тренд, то завершуваність онлайн-курсів вважається на достатньому рівні 5-7 % і на високому рівні – 12 %. У ВУМ показник становить понад 33 % завершуваності, що втричі вищий за середній показник високого рівня. Відносно високий показник керівник онлайн-платформи пояснює тим, що її аудиторія – люди з чітко визначеною мотивацією. Серед них – зокрема, вчителі, які хочуть розвиватися, пройти перекваліфікацію, передбачену Міністерством освіти і науки, громадські активісти, які хочуть навчитися контролювати владу, або ж працівники місцевого самоврядування [8].

За І. Філіповим, курси *EdEra* найчастіше прослуховують до кінця вчителі початкової школи: із 180 000 зареєстрованих успішно завершили навчання 107 тисяч освітян, тобто близько 60 %. Як пояснює очільник проекту, що вужча спеціалізація курсу, то більше зареєстрованих користувачів пройдуть його до кінця, і навпаки – курси загальної тематики частіше «кидають» на півдорозі. Дуже багато користувачів губляться на етапі від зареєструватися до того, щоб взагалі почати хоч щось. Це, на думку І. Філіпова [8; 9], пов'язано з тим, що в інтернеті дуже багато різних пропозицій, і люди просто переглядають все підряд. Голова проекту повідомляє, що, хоча найбільше слухачів у великих містах – Києві, Львові, Харкові, загалом в аналітиці нараховується близько 350-400 населених пунктів України.

У пріоритеті Prometheus завжди була робота саме з вчителем. Це дуже благодатна цільова аудиторія: вчителі вчать, але вони дуже добре вчаться, допомагають один одному, і з задоволенням отримують сертифікати. Координатор Prometheus В. Примаченко розповідає, що в середньому відсоток тих, хто дослуховує курси до кінця, на платформі сягає 10,8 % від учасників курсу. Всього сайт згенерував наразі близько 200 тисяч сертифікатів. Є курси, які мають дуже високий KPI, наприклад, «Публічні закупівлі» – 64 %. Є курси для вчителів, які мають 60 % успішності. Prometheus збирає відгуки користувачів. Як згадує В. Примаченко, в одному випадку незгода онлайн-студентів із викладачами призвела до того, що курс довелося закрити і відправити на доопрацювання. Західні платформи онлайн-освіти, як правило, працюють

на базі провідних університетів і мають бізнес-моделі. Натомість *Prometheus* [8; 10] фінансується за рахунок грантів і пожертв користувачів. Організатори вважають платформу «народним проектом», а добровільні внески – свідченням того, що аудиторія розуміє важливість онлайн-навчання.

Зазначимо, що значну частину часу слухачі присвячують самостійному навчанню. Це дозволяє здійснювати постійний контакт слухача як з викладачем, так і з іншими учнями, що сприяє реалізації групової форми роботи, орієнтованої на набуття, розвиток, вдосконалення навичок колективної/командної роботи (наприклад, заходів, реалізація спільного проекту членами однієї навчальної групи), виявленню індивідуально диференційованих можливостей слухача (наприклад, виконання випускної кваліфікаційної роботи в рамках навчання за курсом підвищення кваліфікації в формі слайд-шоу, відео-презентації тощо). При цьому система оцінки знань об'єктивна й незалежна від викладача.

Слід наголосити, що навчання за неформальними онлайн-програмами, зазвичай, безкоштовне або дешевше, ніж здобуття формальної освіти. Ця обставина пояснюється насамперед, відсутністю необхідності в навчальних, адміністративно господарських, навчально-виробничих та інших приміщеннях, за використання яких необхідно було б платити. При цьому слухачеві не потрібно займатися пошуком і придбанням навчальних матеріалів, посібників, довідково-ілюстративного матеріалу, оскільки доступ до комплексу необхідних навчальних матеріалів слухач отримує після реєстрації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що використання онлайн-навчання дозволяє враховувати часові й територіальні обмеження. Зазвичай онлайн-навчання проводиться з використанням декількох засобів спілкування одночасно, що дозволяє слухачеві не тільки добре засвоювати навчальний матеріал, а й знайомитися в процесі навчання з новітніми досягненнями й розробками у відповідних галузях знань. Особливо важливо, що в процесі навчання забезпечується можливість своєчасно зв'язатися з викладачем, задати питання, отримати консультацію за незрозумілим розділом або темою. У свою чергу викладач має можливість здійснювати постійний контроль за навчальною діяльністю слухачів, оскільки автоматизована система забезпечує дуже детальний і практично постійний аналіз дистанційно придбаних знань.

Досвід упровадження дистанційної форми навчання поширюється і доводить свою безперечну ефективність. Паралельно створюються нові ресурси для досягнення освітніх цілей, наприклад: віртуальної бібліотеки, енциклопедії, бази даних, реферати, електронні навчально-методичні

комплекси з навчальних дисциплін, курсів, обмін професійним досвідом педагогів, працівників освіти різних країн світу та ін. Це потребує відповідної підготовки фахівців. Відтак перспективно подальших досліджень вбачаємо аналіз програм підготовки викладачів для дистанційного навчання дорослих.

Список використаних джерел

1. Аніщенко, О., Лук'янова, Л., Прийма, С. (2017). Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. *Рідна школа*. № 11–12. С. 3–7.
2. Відкритий Університет Майдану. (2019). Офіційний сайт. URL: <https://vum.org.ua/about/> (26.07.2019)
3. Інтернет-освіта. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет-освіта> (27.07.2019)
4. Закон України «Про освіту». (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (09.08.2019)
5. Лук'янова, Л.Б. (2011). Неформальна освіта дорослих: проблеми і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: пол.-укр., укр.-пол. Щорічник*. За ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зяюна, Н. Ничкало. Ченстохова: Київ. Вип. XIII. С. 377–333.
6. Про затвердження Положення про дистанційне навчання. (2013). Наказ МОН № 466. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (16.07.2019)
7. Про Національну доктрину розвитку освіти. (2002). Указ Президента України № 347/2002 URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (11.07.2019)
8. Сардалова, Е. (2018). Онлайн-курси в Україні вчать навчати, спілкуватись і бути громадянами. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/online-osvita-v-ukraini/29672247.html> (12.08.2019)
9. EdEra – студія онлайн-освіти. (2019). Офіційний сайт. URL: <https://www.ed-era.com/about/> (03.08.2019)
10. Prometheus. (2019). Офіційний сайт. URL: <https://prometheus.org.ua/about-us/> (23.07.2019)

References (translated and transliterated)

1. Anishchenko O., Lukianova L., Pryima S. (2017). Non-formal adult education is an educational trend of the 21st century. *Ridna shkola*. № 11–12. S. 3–7. (in Ukrainian)
2. Open University of Maidan. (2019). Ofitsiinyi sait. URL: <https://vum.org.ua/about/> (26.07.2019) (in Ukrainian)
11. Online education. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Internet-osvita> (27.07.2019) (in Ukrainian)
3. Law of Ukraine «On Education». (2017).

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (09.07.2019) (in Ukrainian)

4. Lukianova, L.B. (2011). Non-formal adult education: challenges and perspectives: pol.-ukr., ukr.-pol. shchorichnyk za red. T. Levovytskoho, I. Vilsh, I. Ziaziuna, N. Nychkalo. Chenstokhovo: Kyiv. Vyp. XIII. S. 377–333. (in Ukrainian)

5. On approval of the Regulations on distance learning. (2013). Nakaz MON № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (16.07.2019) (in Ukrainian)

12. About the National Doctrine. (2002). Ukaz Prezydenta Ukrainy № 347/2002. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (11.07.2019) (in Ukrainian)

6. Sardalova E. (2018). Online courses in Ukraine teach to teach, communicate and be citizens. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/online-osvita-v-ukraini/29672247.html> (12.07.2019) (in Ukrainian)

7. EdEra – студія онлайн-освіти. (2019). Офіційний сайт. URL: <https://www.ed-era.com/about/> (03.07.2019) (in Ukrainian)

8. Prometheus. (2019). Офіційний сайт. URL: <https://prometheus.org.ua/about-us/> (23.07.2019) (in Ukrainian)

УДК 37.091.214:348(477)

Нагрибельний Ярослав Анатолійович – кандидат історичних наук, декан факультету судноводіння Херсонської державної морської академії

ORCID iD 0000-0003-3266-5798

E-mail: yar1507@ukr.net

РОЛЬ АКАДЕМІКА ІВАНА ЗЯЗЮНА В РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті на основі аналізу педагогічних праць Івана Андрійовича Зязюна визначено вплив його наукових ідей на розвиток педагогічної освіти в Україні. Зазначено, що фундаментальні основи майстерної педагогічної діяльності вчителя складають, на думку І.А. Зязюна, такі аспекти: цільовий, зорієнтований на цілісну особистість учня як самоцінність, змістовий, спричинений появою авторизованих варіантів навчальних курсів, процесуальний, що уможливує корелювання методики і змісту відповідно до особистісного розуміння і стилю, професійно-особистісний, за якого актуалізуються самобутні і неповторні вміння та особистісні якості педагога, що характеризують його акторську майстерність, рефлексію згідно з власною, ексклюзивною педагогічною дією.